

5778

Torah from Around the World

Wij zouden ons ten doel moeten stellen het leven te leven in een staat van diepste verwondering, iedere morgen op te staan en naar de wereld te kijken zonder ook maar iets als vanzelfsprekend te zien. Alles is buitengewoon; alles is ongelooflijk; benader het leven nooit met achteloosheid. Spiritueel leven betekent zich verwonderen.

*Abraham Joshua Heschel, God in Search of Man: A Philosophy of Judaism
(vertaling Channa Kistemaker)*

Sjabbat 28 oktober 2017 / 8 Chesjwan 5778, Lech Lecha, Beresjiet/Genesis 12:1 - 17:27
Tanach blz. 22 - 30
Haftara: Jesjaja/Jesaja 40:27 - 41:16
Tanach blz. 867 - 869

Commentaar: Rabbijn Jonathan Sacks, emeritus opperrabbijn van het Gemenebest.

vertaler: Paula Reisner

[Het Engelse origineel](#)

Onze kinderen lopen voor ons uit

De oproep aan Awraham, waarmee Lech Lecha begint, lijkt uit het niets te komen:

„Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land, dat ik je zal wijzen." (Beresjiet/Genesis 12:1)

Niets heeft ons op dit radicale vertrek voorbereid. We hebben vooraf geen beschrijving van Awraham gehad, zoals bij Noach wel het geval was: „Noach was een rechtschapen man; hij was in zijn tijd de enige die een voorbeeldig leven leidde, in nauwe verbondenheid met God." (Beresjiet 6:9) We krijgen evenmin een serie inzichten in zijn jeugd, zoals dat het geval is bij Mosjé. Het is net alsof de oproep aan Awraham een plotselinge breuk is met alles wat daarvoor heeft plaats gevonden. Er lijkt geen inleiding, geen context, geen achtergrond te

zijn. Bovendien is er de merkwaardige *paseok* (bijbelvers) uit de laatste toespraak van Jehosjoea, de opvolger van Mosjee: „En Jehosjoea sprak tot het volk: „Dit zegt de Eeuwige, de God van Jisraël: `Jullie voorouders woonden lang geleden ten oosten van de Eufraat. Het waren Terach en zijn zonen Awraham en Nachor. Ze dienden andere goden.” (Jehosjoea 24:2)

Het is alsof hier stilzwijgend wordt aangenomen dat Awrahams vader een afgodendienaar was. Vandaar het bekende verhaal uit de traditie van de midrasj, waarin wordt verteld dat Awraham als kind de afgodenbeelden van zijn vader vernielde. Toen Terach informeerde wie de beelden beschadigd had, sprak hij: „De grootste van de afgodsbeelden nam een stok en vernielde de anderen.” „Waarom lieg je tegen me?” vroeg Terach, „Hebben afgodsbeelden verstand?” „Laat je oren horen wat jouw mond heeft gezegd,” antwoordde het kind. Volgens deze lezing was Awraham een beeldenstormer, een omverwerper van gevestigde ideeën, iemand die rebelleerde tegen het geloof van zijn vader. (Beresjiet Rabba 38:8)

Maimonides, de filosoof, verwoordde het enigszins anders. Oorspronkelijk geloofden mensen in één God. Later begon men offers te brengen aan de zon, de planeten en de sterren, en andere natuurkrachten, als schepsels of dienaren van de ene God. Nog later vereerden men ze als wezens – goden – die op zichzelf stonden. Pas Awraham, die alleen logica gebruikte, werd zich bewust van de innerlijke tegenstrijdigheid van het polytheïsme: Al in zijn kleutertijd, nadat hij was gespeend, begon hij zijn verstand te gebruiken. Dag en nacht peinsde hij en verwonderde hij zich hoe het mogelijk was dat die hemelse sferen voortdurend de wereld konden leiden, zonder dat er iets was om hen te leiden en te doen rond draaien. Want het kan niet uit zichzelf draaien. Hij had geen leraar of mentor, want in het Oer van de Kasdiemers (Ur der Chaldeeën) was hij omgeven door dwaze afgodendienaars. Zijn vader en moeder en de hele bevolking aanbaden afgodsbeelden en hij volgde hun voorbeeld. Hij bleef nadenken en speculeren, totdat hij de waarheid gevonden had. Dankzij eigen inspanningen begreep hij hoe het zat. Op dat moment wist hij dat er één God is, die de hemellichamen leidt en alles geschapen heeft en naast wie er geen andere god bestaat. (Wetten van Afgodendienst 1:2)

Wat Maimonides en de midrasj gemeen hebben is de discontinuïteit. Awraham staat voor een radicale breuk met alles wat voorafging. Opzienbarend echter is dat het voorafgaande hoofdstuk ons een heel andere kijk biedt: „Dit is de geschiedenis van Terach en zijn nakomelingen. Terach verwekte Awram, Nachor en Haran. Haran verwekte Lot (...) Terach verliet Oer, de stad van de Kasdiemers, en nam zijn zoon Awram met zich mee, evenals zijn kleinzoon Lot, de zoon van Haran, en zijn schoondochter Sarai, Awrams vrouw. Samen gingen ze op weg naar Kenaän. Maar toen ze in Charan waren gekomen, bleven ze daar wonen. Terach leefde tweehonderdvijf jaar. Hij stierf in Charan.” [Beresjiet 11:27–32]

Hieruit zou men kunnen opmaken dat Awraham helemaal niet met zijn vader breekt, maar de reis voortzet die Terach al begonnen was.

Hoe kunnen we deze twee passages met elkaar verzoenen? De eenvoudigste manier, die de meeste commentatoren hanteren, is aannemen dat ze niet in chronologische volgorde staan. De oproep aan Awraham – in Beresjiet 12 – vond het eerst plaats. Awraham hoorde de goddelijke aansporing en bracht die over aan zijn vader. De familie ging samen op weg, maar Terach stopte halverwege, in Charan. De passage die Terachs dood vermeldt, wordt vóór de oproep aan Awraham geplaatst, hoewel het later plaatsvond. Dat is om Awraham te behoeden voor de beschuldiging dat hij naliet zijn vader te eren door hem op hoge leeftijd achter te laten. (Rashi; Midrasj)

Maar is er duidelijk nog een andere mogelijkheid. Awrahams spirituele inzicht kwam niet uit de lucht vallen. Terach had al een eerste voorzichtige stap gezet richting monotheïsme. Kinderen maken af wat ouders begonnen zijn.

Het is opvallend dat zowel Tanach als de rabbijnse traditie goddelijk ouderschap op deze manier hebben begrepen. Ze zetten de beschrijving van Noach – „Noach liep met God” („*et ha'elohim hithalech Noach*”, Beresjiet 6:9) af tegen die van Awraham – „God voor wie ik

uitliep" („*Adonai asjer hithalachtu lefanav*", Beresjiet 24:40). God zegt zelf tot Awraham „Loop voor me uit en wees onberispelijk" („*Hithalech lefanai vehejé tamiem*", Beresjiet 17:1). God toont de weg en daagt dan zijn volgelingen uit om voor hem uit te lopen.

In één van de meest beroemde Talmoedische passages beschrijft de Babylonische Talmoed (Baba Metzia 59b) hoe de geleerden rabbijn Eliëzer wegstemden, terwijl zijn mening werd ondersteund door een stem uit de hemel. Het vervolgt met de beschrijving van een ontmoeting tussen rabbijn Natan en de profeet Eljahoe. Rabbijn Natan vraagt de profeet: „Wat was Gods reactie op dat moment, toen de halacha werd beslist door de stem van de meerderheid in plaats van de stem uit de hemel?" Eljahoe antwoordt: „Hij lachte en zei: 'Mijn kinderen hebben mij verslagen! Mijn kinderen hebben mij verslagen!'"

Om een ouder te zijn binnen het Jodendom moet men ruimte vrijmaken waarbinnen het kind kan opgroeien. Verbazingwekkend genoeg geldt dit ook als de ouder God zelf is (*avinoe*, 'onze Vader'). Zoals rabbijn Joseph Soloveitchik het verwoordde: „De Schepper van de wereld maakte het beeld en de grootsheid van schepping kleiner om aan de mens, het werk van Zijn handen, iets over te laten om te doen, en zo de mens te sieren met de kroon van schepper en maker." (Halakhic Man, blz. 107).

Dit idee vindt zijn neerslag in de halacha, de Joodse wetgeving. Ondanks de nadruk in de Tora op het eren en respecteren van ouders, bepaalt Maimonides: „Hoewel kinderen bevolen wordt om heel ver te gaan [in het eren van ouders], is het een vader verboden om een te zwaar juk op hen te leggen, of om te veeleisend te zijn als het gaat om zijn eer, opdat hij ze niet zal laten struikelen. Hij hoort ze te vergeven, en zijn ogen te sluiten, want een vader heeft het recht om af te zien van het respect waarop hij recht heeft." (*Hilchot Mamrim* 6:8)

Het verhaal van Awraham kan op twee manieren gelezen worden, afhankelijk van hoe we het eind van hoofdstuk 11 verzoenen met het begin van hoofdstuk 12. Eén lezing benadrukt discontinuïteit. Awraham brak met alles wat aan hem vooraf ging. De andere benadrukt continuïteit. Terach, zijn vader, was al begonnen met zich te ontworstelen aan de afgodendienst. Hij was begonnen aan de lange trektocht naar het land dat uiteindelijk heilig zou worden, maar stopte halverwege. Awraham voltooide de reis, die zijn vader was begonnen.

Misschien draagt het kind-zijn dezelfde dubbelzinnigheid in zich. Er zijn momenten, vooral in de adolescentie, dat we onszelf wijsmaken dat we breken met onze ouders en een levensweg uitstippelen die helemaal nieuw is. Pas als we terugblikken, vele jaren later, realiseren we ons hoeveel we danken aan onze ouders – hoe we, zelfs op die momenten dat we het meest overtuigd waren dat we aan een geheel eigen levensreis waren begonnen, in feite de idealen en aspiraties in ons leven vormgaven die we van hen geleerd hadden.

Dat begon bij God zelf, die ons, Zijn kinderen, ruimte gaf en blijft geven, om voor hem uit te lopen.